

Теорія практик за версією Теодора Шацкі

Скокова Л. Г., Інститут соціології Національної академії наук України

Стаття присвячена розгляду особливостей концептуального словника теорії практик за версією Т. Шацкі. Показано, що практико-теоретичні підходи відрізняються від онтологічного індивідуалізму, для якого соціальні явища є констеляціями індивідуальних дій. Практики трактуються як організовані діяльності множини людей (а не діяльність окремих індивідів); людські дії, думки, мотиви, ідентичності формуються під впливом задіяності у практики і розглядати їх потрібно у поєднанні із контекстом відповідних практик. Акцентується важливість практичного знання, тілесності, матеріальності. Проаналізовано визначення концепту «практика» як відкритої, дисперсної просторово-часової сполуки діянь і висловлювань, розрізнення дисперсних та інтегративних практик, поняття «організатори практики» (практичне розуміння, правила, телеоафективні структури, генералізоване розуміння). Матеріальні компоненти, зовнішній контекст практики пояснюється терміном «пучок практика-аранжування». Механізмами, які пов'язують і утримують разом практики-аранжування, є декілька типів відносин: причинність, префігурація, конститування, інтенціональність, інтелігібельність. Чим вищою є концентрованість, переплетеність цих відносин, тим пучки практик-аранжувань є стабільнішими. Підкреслюється, що переорієнтація аналізу з рівня індивіда, тобто розміщення мотивацій, цінностей, емоцій в індивідуальній свідомості, на рівень практики відкриває нові шляхи для вивчення культурних практик, а також для пошуку оптимальних способів їх виконання, здійснення. Показано, що практико-теоретичні концептуалізації Шацкі можуть бути застосованими для соціологічного вивчення культурних практик у широкому сенсі – як членства у певній культурі, так і для прикладного аналізу практик у конкретних полях культури (мистецтво, література, медіа, дозвілля тощо).

Ключові слова: *практико-теоретичні підходи, практика як сполука діянь і висловлювань, організатори практики, культурні практики, соціологія культури*

Theory of practice in the version of Theodor Schatzki

Skokova L. G. Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine

The article is devoted to the features of the conceptual vocabulary of the theory of practices according to the version of T. Schatzki. The study showed that practical-theoretical approaches distinguish themselves from ontological individualism, for which social phenomena are constellations of individual activities. Practices are treated as organized activities of many people (and not the activities of individuals); human actions, thoughts, motives, identities are formed under the influence of involvement in practices and should be considered in conjunction with the context of the practices. The study emphasized the importance of practical knowledge, corporality, materiality and analyzed the definition of the «practice» concept as an open, dispersed spatio-temporal nexus of doings&sayings, differences in disperse and integrative practices, concepts of «practice organizers» (practical understanding, rules, teleoaffective structures, generalized understanding). Material components, the external context of practice is explained by the term «practice-arrangement bundle». In order to explain the mechanisms of the formation of bundles of practices and arrangements, Schatzki reveals five types of relations: causality, prefiguration, constitution, intentionality, intelligibility. Binding of relations of all five types can be more or less dense, intensive. It is the concentrated density, the connection between practices and arrangements creates a bundle. The reorientation of the analysis from the level of the individual, that is, the placement of values, motivations in the individual consciousness, to the level of practice as a constellation of elements, opens the new ways to studying cultural practices, optimizing the ways of their performance. The study showed the applicability of the Schatzki's practice-theoretical concepts for the sociological study of cultural practices in a broad sense (as membership in a particular culture) and for applied analysis of practices in specific fields of culture (art, literature, media, leisure etc.).

Keywords: *practice-theoretical approaches, practice as a nexus of doings&sayings, organizers of practice, cultural practices, sociology of culture*

Теорія практик по версії Теодора Шацкі

Скокова Л. Г. Інститут соціології Національної академії наук України

Стаття посвячена розгляду особливостей концептуального словаря теорії практик по версії Т. Шацкі. Показано, що практико-теоретическі підходи відрізняються від онтологічного індивідуалізму, для якого соціальні явища є констеляціями індивідуальних дій. Практики трактуються як організовані діяльності мношества людей (а не діяльність окремих індивідів); людські дії, мислі, мотиви, ідентичності формуються під впливом задіяності в практиці і розглядати їх потрібно в контексті відповідних практик. Акцентується важливість практичного знання, телесності, матеріальності. Проаналізовані визначення поняття «практика» як відкритого, дисперсного просторово-часового зв'язу дій і висловлювань, відміння дисперсних і інтегративних практик, поняття «організатори практики» (практичне розуміння, правила, телеоафективні структури, генералізоване розуміння). Матеріальні компоненти, зовнішній контекст практики пояснюється терміном «пучок практика-аранжировка». Механізмами, які зв'язують і підтримують практики-аранжировки, є декілька типів відносин: причинність, префігурація, конституювання, інтенціональність, інтелегібельність. Чим вище насиченість, переплетення цих зв'язів, тим вузли практика-аранжировка є більш стабільними. Підкреслюється, що переорієнтація аналізу з рівня індивіда, то є розташування мотивів, цінностей, емоцій в індивідуальному свідомості, на рівень практики, відкриває нові шляхи для вивчення культурних практик, а також для пошуку оптимальних способів їх виконання, здійснення. Показано, що практико-теоретическі концептуалізації Шацкі можуть бути застосовані для соціологічного вивчення культурних практик в широкому сенсі – як членства в певній культурі, так і для прикладного аналізу практик в конкретних сферах культури (мистецтво, література, медіа, досуг і т.д.).

Ключові слова: практико-теоретическі підходи, практика як зв'язування дій і висловлювань, організатори практики, культурні практики, соціологія культури

Постановка проблеми.

У сучасній соціології, в тому числі соціології культури, йде активний пошук нових теоретичних підходів, концепцій, здатних «ухватити» рухливі стани повсякденного життя соціумів, знайти нові бачення основних елементів соціальних і культурних порядків, способів їх взаємов'язаності. Одним із таких підходів стала теорія практик – парасольковий термін, який включає філософські ідеї, соціологічні концепції різних науковців, спрямовані на розкриття важливості структури повсякденних взаємодій, практичного, габітуального розуміння, фонових знань, телесності, контексту діяльності, процесуальності, матеріальності тощо.

Аналіз досліджень і публікацій.

Концептуалізації практик містяться в працях П. Бурдьє, Е. Гідденса, Г. Гарфінкеля, М. Фуко, Дж. Батлер та ін. Аналітичне осмислення ідей теорій практик можна знайти в публікаціях А. Реквіца, В. Волкова, О. Хархордина, В. Вайнштайна, С. Герарді, Д. Ніколіні та інших науковців. Творчість американського соціального філософа Т. Шацкі співвідносять із «другим поколінням» теоретиків практики. Проте це розрізнення, а також основні положення його підходу

не є актуалізованими у вітчизняній соціології і потребують осмислення.

Мета дослідження пов'язана із науковою проблемою необхідності оновлення концептуального апарату для аналізу рухливих станів сучасних соціумів, перебігу соціокультурних процесів. В зв'язку з цим пропонується експлікація основних характеристик теорії практик Т.Шацкі як варіанта концептуальної основи для вивчення культурних практик.

Виклад основного матеріалу.

Американський соціальний філософ Т. Шацкі розвиває протягом останніх двадцяти років аналітичну схему і вокабуляр своєї версії теорії практик. Він працює професором філософії в Університеті Кентукі (США) і є автором монографій: «Соціальні практики: підхід Вітгенштейна до людської діяльності і соціальне», «Місце соціального: філософський опис конституювання соціального життя і змін», «Мартін Гайдегер: теоретик простору», «Часопростір людської діяльності: перформанс, суспільство, історія як індетерміновані телеологічні події» [3; 5; 6], а також розділів у збірках, присвячених застосуванню теорій практик в конкретних дисциплінах. Він був співредактором і автором широкоцитованого вступу такого важливого для розвитку те-

орії практик видання, як «Практичний поворот у сучасній теорії» [4], співредактором нової збірки «Некус практик: поєднання, констеляції, практикувальники» [2]. Як показують хоча б назви деяких із праць, його версія теорії практик ґрунтується на філософських ідеях Л. Вітгенштейна, М. Гайдегера та інших філософів. Разом із тим він уважно аналізує ідеї інших теоретиків практики у соціальних науках. Його розпрацьована система концептів останнім часом приваблює увагу прихильників прикладного застосування теорії практик у різних соціальних дисциплінах, ці ідеї проходять апробацію і використовуються соціальними дослідниками конкретних полей (освіта, навчання, туризм, мистецтво, інформаційні технології тощо). У соціологічному вивченні культурних практик як участі в полях мистецтва, дозвілля, споживання його ідеї теж починають знаходити визнання. Прикладами є розділи Шацкі у збірках «Мистецькі практики: соціальні інтеракції і культурні динаміки» [8], «Час, споживання і повсякденне життя. Практика, матеріальність і культура» [9].

Для широкого розуміння культурних практик як членства в повсякденній культурі (мова, традиції, звички) ідеї Шацкі теж, безперечно, є актуальними. Так, у новій збірці «Некус практик» [2] різні автори презентують практико-теоретичні підходи до аналізу зв'язків у межах практик, вивчення динаміки та констеляцій, які формують практику, розуміння людей як практикувальників, які активують і «несуть» практику. Обговорення торкається тем соціальних змін, мови, влади, рефлексії, великих соціальних явищ, поєднаності (конективності) у часі і просторі, що демонструє можливість застосування теорії практик до аналізу і масштабних явищ в соціумі, і безпосередньо людської діяльності.

Джерела теорії практик за баченням Шацкі. Для Шацкі одним із поштовхів для осмислення практик стали праці Ч. Тейлора, зокрема думки філософа, що смисли і норми, закладені в практиках, знаходяться не тільки у свідомості акторів, але і зовні, в самих практиках [5, р. 70]. Отже, саме практики можуть бути ключовими одиницями дослідження, допомагаючи пояснити інші соціальні сутності, такі як дії, інститути, структури. Ці ідеї теорії соціальної практики Ч.Тейлора стали основою онтологічного і аналітичного бачення практик для Шацкі [10; 3, р. 105]. Він вважає також, що теорії практик мають свої витoki в антропології, маючи на увазі, зокрема, працю П. Бурдьє [1]. Провідними пред-

ставниками теорії практик в соціології для нього є П. Бурдьє, Е. Гіденс; у сучасній філософії – Х. Дрейфус, Ч. Тейлор, Ж.-Ф. Ліотар. Фоном підґрунтям для праць цих теоретиків слугують філософські ідеї Гайдегера і Вітгенштейна. Важливими для нинішнього етапу розвитку теорії практик він вважає праці А. Реквіца, Е. Шоув та її колег [9].

Базові принципи теорії практик. Загальні принципи, властиві теоріям практик, Шацкі описує таким чином [7, р. 13-14]. (1) Практика є констеляцією різних діяльностей, які певним чином організовані; вона стосується багатьох людей і є соціальним явищем. (2) Практики як організовані діяльності множини людей (а не діяльність окремих індивідів) формують значущі риси людського життя. Різні соціальні феномени (наука, влада, організації, соціальні зміни та ін.) треба сприймати як форми, шукати їх витoki в організованих певним чином діяльностях. Практико-орієнтовані теорії відрізняють себе від онтологічного індивідуалізму, для якого соціальні явища є агрегатами або констеляціями індивідуальних дій. Він наголошує, що людські дії, думки, мотиви, ідентичності формуються під впливом задіяності у практики, отже соціальні феномени не можуть складатися лише з дій людей, ці дії треба розглядати у поєднанні із контекстом відповідних практик. Теоретики практик є опонентами й широкому спектру системних, структуралістських теорій з їх фокусуванням на системних принципах чи абстрактних структурах і механізмах. (3) Діяльність людини спирається на невисловлюване, непропозиціональне, практичне знання; визнання цієї тези сприяє протидії відомому розколу у філософії на суб'єкт і об'єкт. Прикладами непропозиціонального знання є ноу-хау Г. Райла, звички, схеми М. Мерло-Понті, навички (skills) Х. Дрейфуса, габітус П. Бурдьє, практична свідомість Е. Гіденса. За цими концептами Шацкі вбачає ідеї Вітгенштейна щодо «слідування правилу» і «знання, як йти далі» [3, р. 91, 157]. Ці непропозиціональні властивості, крім того, є тілесними. Акцент на тілесності є внеском теорії практик до полеміки щодо панування розуму над тілом, дуалізму души і тіла (концептуалізації тілесної природи здібностей у працях М. Мерло-Понті, Х. Дрейфуса; показ П. Бурдьє, Е. Гіденсом ролі тілесних навичок в організації активностей як практик). Отже, різні версії практико-теоретичних підходів поєднує переконання, що такі феномени, як знання, смисл,

людська діяльність, наука, влада, мова, соціальні інститути, історичні трансформації відбуваються всередині поля практик і є його аспектами або компонентами [4].

Практика та її організатори. Центральний концепт «практики» Шацкі визначає як «відкриття, дисперсну просторово-часову сполуку діянь і висловлювань (nexus of doings&sayings)» [7, р. 14]. Відкритість стосується переліку активностей; у разі його вичерпності і конкретизації практика стала б нерухомою. Дисперсність специфічних для практики активностей означає, що вони розміщені в об'єктивному просторі протягом певного об'єктивного часу. В кожній практиці є центральні діяння і висловлювання, її базові активності, які мають місце навіть тоді, коли людина робить ще щось: вони є діями, які людина має «програвати», виконувати [7, р. 15]. Наведемо свій приклад із практики керування автомобілем: потрібно власне керувати (тримати руль, переключати швидкість, слідкувати за дорожнім рухом та інші необхідні тілесно-розумові активності), при цьому можливо слухати музику, думати про погоду, розмовляти з пасажиром (неосновні активності).

Основна діяльність, як правило, конститує ще вищий рівень: керувати автомобілем може означати діставатися вранці на роботу, або відвідувати рідних на вихідних, або розважати дітей поїздкою в парк. Ієрархізовані таким чином дії є телеологічними. Тобто сісти за руль означає і почати керувати автомобілем (мета), і дістатися вчасно на роботу (загальніша мета). Телеологічні ієрархії завершуються, коли певна діяльність не допомагає продовжувати подальшу діяльність. Ця діяльність є метою людини: це те, заради чого вона діє. Вчасно встигнути на роботу, як правило, теж не самоціль, індивід таким чином хоче бути дисциплінованим працівником, просуватися по службі, заробляти гроші, забезпечувати родину і т. ін. Практика охоплює всі види діяльностей цих цілеспрямованих ієрархій: стани існування, заради яких люди діють, проекти, тобто дії, які вони виконують у своїх цілях, і основні діяння і висловлювання, через які вони реалізують ці проекти.

У праці 1996 року Шацкі використовує розрізнення дисперсних та інтегративних практик. Дисперсні практики є «неексклюзивними», такими, що можуть бути задіяними у різних контекстах (розглядування, обговорення, співставлення, заперечення та ін.). Інтегративні практики він трактує як більш комплексні, конститутивні

для певних доменів соціального життя: практики фермерства, бізнесу, викладання, виховання, святкування, куховарства, рекреації, промисловості та ін. І ті, і інші практики є констеляціями пов'язаних діянь і висловлювань [3, р. 91-110].

Практика (констеляція активностей, діяльностей) певним чином організована: це досягається через практичне розуміння (practical understandings), правила, телеоафективні структури, генералізоване розуміння (general understandings). Останній елемент вперше з'являється у праці 2002 р., раніше Шацкі не диференціював таким чином «розуміння» як організатор практики. Часом його послідовники використовують «скорочену версію» елементів-організаторів практики, так Е. Шоув для розгляду проблеми динаміки практик обрала варіант «матеріальність-компетентність-сенси» [9].

Шацкі знаходить паралелі щодо елементів-організаторів практики у Бурдье (габітус, ставки, капітали), Гіденса (набори правил і ресурсів). Практичне розуміння стосується знань того, як здійснювати необхідні дії через основні діяння і висловлювання. Правила – це експліцитно сформульовані директиви, інструкції, вказівки тощо. Телеоафективні структури передбачають існування наборів телеологічних ієрархій (комбінація: мета-проект-активність), які прийнятні і предписані у даній практиці. Ієрархія є предписаною, тобто при задіянні у практику учасники з відповідними ідентичностями повинні практики здійснювати, виконуючи ті чи інші дії та проекти заради конкретних цілей. Афективний компонент телеоафективних структур стосується емоцій і настроїв, які задіяні у практику люди мають або можуть прийнятним чином виражати. Практики відрізняються тим, наскільки надійною є їхня афективна організація. Генералізовані розуміння є абстрактними відчуттями, сенсами того, що варто бажати, цінностями, природою, або місцем речей, які «вписані» у практики і знаходять вираз у діяннях і висловлюваннях людей. Діяння і висловлювання належать практиці, коли вони виражають практичне і генералізоване розуміння, телеоафективні компоненти, правила, які й організують практику [7, р. 15-16]. Ідею, що практики є організацією активностей, поділяють Е. Гіденс, Ч. Тейлор, П. Бурдье, Дж. Рауз. Разом із тим, зауважує Шацкі, дехто з теоретиків трактує практику як домен, поле діяльності: П. Бурдье (знову), Х. Дрейфус [5, р. 71].

Пучки практик-аранжувань. Шацкі показує, що переважна більшість практик пов'язана із матеріальністю, в тому числі людськими тілами, які люди використовують, задіюють у практиці, на які реагують у взаємодіях. Своєю чергою більшість матеріального оточення практики не існувало б за її відсутності. Для підкреслення тісних відносин між практикою і матеріальними елементами він запроваджує поняття пучок (bundle) практик і матеріального аранжування, оточення. Шацкі не одразу сприйняв фундаментальну роль матеріальності [4], яку підтримують й такі підходи, як об'єктно-центрована соціальність (К. Кнор-Цетина), студії науки і техніки (Е. Пікеринг та ін.), акторно-мережева теорія (Б. Латур, Дж. Ло та ін.), проте в подальших працях він інтенсивно розробляє поняття матеріальних аранжувань, сайтів практик, часу і простору, вірніше – «часопростору» в його термінах [6].

Просторовий вимір «часопростору», на його думку, близький до понять «феноменологічного», «екзистенціального», «живого» простору. Також його можна називати спадальністю, розуміючи під цим актуальний навколишній світ, пов'язаний із дільністю індивіда: конкретні місця, шляхи в об'єктивному, матеріальному просторі, без яких неможливо уявити розгортання практик. Ці місця своєю чергою утворюють площину, локальність, регіон тощо. Розуміння темпорального компонента часопростору близьке до понять «переживання часу», «екзистенціальний час», «час свідомості», «живий час». Його характеризують виміри минулого, теперішнього, майбутнього людського буття, людської діяльності. Події, моменти об'єктивного часу теж характеризують ці три виміри. Але в даному розумінні три виміри темпоральності є характеристиками діяльності, відбуваються одночасно і тривають так довго, скільки триває діяльність. Таким чином, минуле, теперішнє і майбутнє діяльності відрізняється від минулих, теперішніх та майбутніх подій. Минулих подій вже нема, а майбутніх подій поки ще нема; є лише нинішні події. У поясненні свого розуміння спадально-темпоральних вимірів діяльності Шацкі посилається на аналіз Гайдегером існування людини як «буття-в-світі». Людина завжди діє, виходячи з конкретного стану справ (нинішнє), яке обумовлене попередніми станами справ (минуле) заради досягнення наступних станів справ, заради певних цілей (майбутнє). Таким чином утворюється темпоральна структура діяльності «діяти нині-ідучи до-відходячи від», яка є телеологічною [9, р. 36-38].

Пучки практика-аранжування означають: (1) практики використовують матеріальні компоненти, надають їм смисл та є невіддільними від них, (2) аранжування каналізують, префігурують, опосередковують і є сутнісними для практик. Для пояснення механізмів утворення пучків практик і аранжувань Шацкі виділяє п'ять типів відносин: причинність, префігурація, конституція, інтенціональність, інтелігібельність [7, р. 16-17]. Причинні відносини між практикою і аранжуваннями приймають дві форми: діяльність, що може викликати зміни в оточенні; вплив оточення на спричинення діяльності. Префігурації пояснено як відмінність, яку нинішнє вносить в зародження майбутнього через різноманітні аспекти, наприклад, просте/складне, коштовне/дешево, більше часу/менше часу; це можуть бути проблеми, стимулювання, обмеження (наприклад, погані шляхи, зменшення чи підвищення цін на пальне у практиці водіння авто). Матеріальне аранжування префігурує практики, сприяючи їх повторенню, перенаправленню, можливо викликаючи зміни у практиках і елементах аранжування (поширення електромобілей викличе появу інших оснащень на автострадах). Аранжування конституують практики, коли вони мають важливе значення для них або пов'язані з ними у просторі-часі. Звісно, автомобілі, шляхи, заправочні станції, правила дорожнього руху є конститутивними для практики водіння. Без доступних автомобілей і поширеності (засвідчених офіційно) навичок, вмінь керування авто серед населення не були б потрібні автодороги в такій кількості, місця для паркування, придорожні готелі тощо. Так практики та їх матеріальні аранжування конституують один одного. Практики, крім того, інтенціонально пов'язані із аранжуваннями через думки і уявлення учасників про них і через дії, які учасники виконують по відношенню до них (у тому числі за їх допомогою). Інтелігібельність зв'язку між практикою і аранжуваннями означає, що відповідні практиці матеріальні аранжування є зрозумілими саме як такі, відповідні цій практиці, а не іншій.

Переплетіння відносин усіх п'яти типів можуть бути більш чи менш щільними, поширеними, усталеними і т. д. Такого роду відносини, як правило, дуже насичені між практиками і аранжуваннями, які становлять пучок. Саме концентрована щільність, безперервність, пов'язаність створює пучок. Доступність бензину для поїздки на авто створює щільний причинний зв'язок, не

менш важливими є наявність автострад, навичок водіння, прав водія, дотримання іншими водіями правил дорожнього руху, розуміння етики поведіння на дорогах і т. д. І практика з її компонентами, і аранжування як матеріальне оснащення породжують пучки «практика-аранжування», які і є центральними для соціального аналізу у даній версії теорії практик.

Таким чином, ця переорієнтація аналізу з рівня індивіда, а значить і розміщення цінностей, уявлень, мотивацій в індивідуальній свідомості, на рівень практик як констеляції елементів відкриває шлях до вивчення і пошуку способів поширення чи зменшення тих чи інших практик, оптимізації способів їх здійснення, виконання. У нашому прикладі їзди на автомобілі: такий елемент, як пристібування паска безпеки всіма пасажирами, мав би в ідеалі стати автоматичною звичкою, тим самим непропозиціональним, тілесним, практичним знанням, що покращило б нинішній стан справ у цьому полі практики.

Висновки.

Версія теорії практик Теодора Шацкі, на нашу думку, є детально опрацьованою, логічною схемою концептів, яка становить альтернативу більш відомим у вітчизняній соціології сучасним підходам: версіям акторно-мережевої теорії (Б. Латур, Дж. Ло, А. Моль), теорії «градів» Л. Тевено і Л. Болтанські, концепціям соціального часу і простору А. Лефевра, Н. Тріфта, постгуманістичним концепціям та ін. Відрізняється ця версія й від «класичних» соціологічних концептуалізацій практик П. Бурдьє, Е. Гідденса, популярних у дослідженні культурних практик – зокрема, за своїм концептуальним апаратом, фокусуванням на матеріальних, часо-просторових, процесуальних моментах. Аналіз лише центральних концептів його теорії передбачає необхідність подальших зусиль для реконструкції цілісного образу даного варіанту теорії практик, розкриття його потенціалу для аналізу соціальних і культурних процесів у сучасних суспільствах.

REFERENCES

1. Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Hui, A., Schatzki, T., & Shove, E. (eds.). (2017). *The Nexus of Practices: Connections, Constellations, Practitioners*. Routledge.
3. Schatzki, T. (1996). *Social practices: A Wittgenstein approach to human activity and the social*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Schatzki, T.R. (2001) *The Practice Turn in Contemporary Theory*. London: Routledge.
5. Schatzki, T.R. (2002) *The site of the social: a philosophical account of the constitution of everyday life*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
6. Schatzki, T.R. (2010) *The timespace of human activity: on performance, society, and history as indeterminate teleological events*. Maryland: Lexington Books.
7. Schatzki, T.R. (2012) *A primer on practices: Theory and research*. J. Higgs et al. (eds.). Practice-Based Education: Perspectives and Strategies. Sense Publishers. P. 13–26.
8. Schatzki, T.R. (2016) *Art bundles*. Zembylas T. (ed.) *Artistic Practices: Social Interactions and Cultural Dynamics*. London: Routledge. P. 17-31.
9. Shove E., Trentmann F., & Wilk, R. (eds.). (2009) *Time, Consumption and Everyday Life. Practice, Materiality and Culture*. Berg.
10. Taylor, C. (1993) *To Follow a Rule... Bourdieu: Critical Perspectives*. Chicago: University of Chicago Press.

Скокова Людмила Георгіївна

Кандидат соціологічних наук, доцент
Інститут соціології Національної академії наук
України
01021, м. Київ, вул.Шовковична, 12

Email: list.lgs@gmail.com

Skokova Lyudmyla

PhD in Sociology, Associate Professor
Institute of Sociology of the National Academy of
Sciences of Ukraine
12, Shovkovychna str., Kyiv, 01021, Ukraine

Цитування: Скокова Л. Г. Теорія практик за версією Теодора Шацкі / Л. Г. Скокова // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2018. – Т. 21. – № 9. – С. 67-72.

Citation: Skokova, L.G. (2018). Teoriia praktyk za versiieiu Teodora Shatski [Theory of practice in the version of Theodor Schatzki]. *Scientific and theoretical almanac «Grani», 21(9)*, 67-72.

Стаття надійшла / Article arrived: 21.08.2018

Схвалено до друку / Accepted: 27.09.2018